

Наприкінці XIX ст. вивчалася симптоматика різних ступенів недорозвитку (Ж.Вуазен, Санте де Санктіс, Ж.Демор, П.Бонкур та ін.). Результати досліджень підтверджували різноманітність проявів розумової відсталості та характеризували цей стан з точки зору пізнавальної, емоційно-вольової діяльності, особистісних якостей тощо.

Наявність значної кількості критеріїв щодо визначення розумової відсталості викликала значні труднощі у процесі діагностичної роботи та у виборі форм і методів педагогічної допомоги розумово відсталим дітям. Особливої актуальності ця проблема набувала у зв'язку з відкриттям у розвинених країнах Західної Європи спеціальних закладів для дітей з легкими формами розумової відсталості. Увага лікарів, педагогів і психологів спрямовувалася на обґрунтування критеріїв діагностики розумової неповноцінності, на розробку методів вимірювання рівня розумової недостатності. Це прискорило розвиток експериментальної психології, розробку методів дослідження пам'яті, уваги, окремих компонентів мислення. Експериментальний метод стверджувався і в педагогіці, що дозволило вивчати індивідуальні особливості фізичного і психічного розвитку дитини та враховувати ці особливості у навчально-виховній роботі. Розроблені на ранніх етапах розвитку спеціальної освіти методики діагностики в тій чи іншій інтерпретації використовуються і в наш час.

Література

1. Граборов А.Н. Дефектологія. Держвидав України, 1926. – 263 с.
2. Ковалевський П.И. Отсталые дети, их лечение и воспитание. – СПб, 1905. – 254 с.
3. Лахтин М.Ю. Из прошлого русской психиатрии // Неврология и психиатрия им. С.С.Корсакова. М. – 1911. – Кн. 4. – с. 568-588.
4. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР (конец XIX – начало XX в.) / Под ред. Э.Д.Днепров. – М., 1991. – 448 с.
5. Сикорский И.А. О лечении и воспитании недоразвитых, отсталых и слабоумных детей. – К., 1904. – 44 с.

Бровченко А. К.

кандидат психологічних наук, доцент,
старший викладач кафедри корекційної освіти та спеціальної психології,
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЩО МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ РОЗВИТКУ

В наш час дистанційним технологіям навчання приділялася достатньо велика увага. Проблема дистанційного навчання осіб з інвалідністю не є новою. Дослідження закордонних вчених та практиків в спеціальній освіті вже давно присвячувалися дистанційним технологіям, інтерактивним формам та онлайн-навчанню дітей з порушеннями розвитку.

В Україні проблема дистанційної освіти актуалізувалася декілька років тому у зв'язку з карантинними заходами а тепер — з війною, яка вплинула на особливості реалізації освітнього процесу. Зовнішні причини, можна сказати,

примусили педагогів звикати до нових та незвичних форм навчання та корекційно-розвивальної роботи. Але хотілося б особливо звернути увагу саме на внутрішні психологічні проблеми, що супроводжують педагогів та їх вихованців під час цього переходу, а також можливі позитивні та негативні наслідки для станів всіх учасників освітнього процесу.

Слід відзначити, що дистанційне навчання, маючи плюси та мінуси, входить у наше життя надовго. Педагоги повинні трансформувати свою роботу, перебудувати звичний уклад занять з урахуванням вимог часу, швидко реагувати на ситуацію, що змінюється, максимально використовуючи переваги дистанційного навчання [1]. Шанс освоїти нові технології сам по собі слід вважати позитивом. В сучасному суспільстві суттєво підвищився попит на викладачів із досвідом дистанційної роботи. Вміння користуватися інтерактивними навчальними платформами, електронними робочими зошитами та сервісами для відеоконференцій підвищує цінність педагога, в спеціальній освіті в тому числі. Наймовірніше цінними зараз вважаються навички організації власного часу в умовах роботи з дітьми та юнацтвом в дистанційному режимі, вміння контролювати та мотивувати вихованців на відстані.

Дистанційне навчання здатне навіть в мирні часи, коли немає необхідності особливо дбати про безпеку, допомогти дитині з обмеженими можливостями здоров'я брати участь в освітньому процесі, зберігаючи свій темп навчання, який визначається її індивідуальними особливостями та можливостями. Крім цього, дистанційні форми роботи дозволяють зберегти і навіть розширити процес соціалізації особливої дитини, надаючи їй можливість безперервно спілкуватися з однолітками та адаптуватися до соціального оточення [2]. Хоча і зі спілкуванням виникають деякі складності.

Практика показує, що специфіка спілкування під час онлайн занять полегшує робочі форми комунікацій, але не сприяє, і навіть ускладнює налагодження міжособистісних відносин. Відстань і фізичне розділення з однолітками і педагогами можуть привести дітей при відсутності спілкування і взаємодії до зменшення почуття приналежності до дитячої спільноти. Без очного спілкування педагога з дитиною, в тому числі без візуального контакту, і не завжди в режимі реального часу, з процесу спілкування виключаються такі психологічні ресурси як емпатія та інтеракція. Це може впливати на мотивацію дітей і може призводити до поганої успішності, незадоволеності. Сприяє цьому також часто виникаюча проблема низької емоційної насиченості дистанційних занять у недостатньо досвідчених педагогів.

Одне з основних завдань сучасного педагога – мотивувати та надихати дітей, підтримувати у них інтерес до вправ та ігор, що пропонуються на занятті, до саморозвитку та подолання власних недоліків, захочувати цікавість та прояв ініціативи. Звичайно, дистанційна форма роботи вимагає від педагогів приділяти набагато більше уваги тим дітям, у яких є проблеми з мотивацією та організованістю, та винаходити нові форми контролю успіхів таких дітей [2].

Сучасні інструменти дозволяють організувати як індивідуальні, і групові онлайн уроки. Але групові заняття вимагають досить високого рівня довільності у дітей і високої уваги у педагога. При цьому навіть робота в

мікрогрупах зберігає можливість працювати з кожним учнем індивідуально. Технологія дистанційного навчання допомагає знайти свій підхід до кожної дитини [5]. Педагог, працюючи з групою, має можливість підібрати для кожної дитини додаткові завдання, щоб підтримати інтерес до навчання та відкоректувати найбільш складні моменти.

Дистанційна форма навчання передбачає дуже активне використання онлайн та інтерактивних дидактичних ігор, в деякі можна грати разом з дитиною, не виходячи з відеоконференції. Фактично, такі ігри є повноцінною заміною завданням, які використовуються в звичайних заняттях з допомогою різної наочності та дидактичних матеріалів. Тут має значення не тільки те, що гра є найбільш цікавим заняттям для дитини, а й особливий інтерес сучасних дітей саме до комп'ютерних варіантів ігор, що захоплюють своєю яскравістю, інтерактивністю та інтуїтивною зрозумілістю,

Специфікою дистанційного навчання є акцент на самостійній роботі дітей (принаймні з допомогою батьків), що вимагає від них організаційної самостійності, самоврядності та адекватної оцінки власних можливостей.

Робота з батьками у межах дистанційного навчання є дуже важливою. На відміну від очної форми, педагог не може безпосередньо мотивувати дитину, утримувати її в рамках заняття, забезпечити присутність дитини на занятті та виконання нею завдань педагога, його впливовість суттєво падає. Ця роль дистанційному навчанні відводиться батькам. Одним із основних напрямків роботи з батьками є підвищення мотивації. Необхідно на перших заняттях роз'яснити плановані цілі та приблизні терміни їх досягнення. Вправи, що розвивають, можуть виконуватися дітьми з використанням сторонніх платформ навчання, без безпосереднього контролю педагога. Діапазон цих вправ у мережі Інтернет дуже широкий, отже педагог може дати батькам рекомендації щодо вибору вправ, найбільш корисних для досягнення освітніх цілей [3].

Такий принцип побудови дистанційних занять дозволяє широко варіювати тривалість занять, використовуючи перерви між частинами заняття та визначаючи обов'язкову тривалість лише корекційної частини.

Самостійність дитини під час дистанційних занять визначається педагогом та батьком спільно, виходячи з готовності дитини до виконання завдань та збереження навчальної мотивації протягом заняття, потреби у присутності батьків на занятті. Важливо донести до батьків необхідність контролю діяльності дитини під час дистанційного навчання, особливо на початкових етапах. За необхідності організації взаємодії батьків та педагога проводяться індивідуальні дистанційні консультації, надаються письмові рекомендації.

Вплив педагога в онлайн занятті обмежений, але не слід очікувати вирішення проблеми виключно від батьків. В офлайн залучити дітей до навчання та взаємодії нерідко допомагають харизма та чарівність педагога чи психолога. На дистанційних заняттях ефект від них знижується. І якщо педагог працює з невеликою групою дітей, йому набагато складніше в реальному часі відстежити, хто працює швидше за інших, а хто відстає, коли потрібні додаткові

пояснення, а коли краще дати дітям відпочити. Тому методика і принципи, якими розробляється заняття, починають грати важливішу роль, ніж харизма.

Одна із частих помилок педагогів, що починають працювати онлайн — це спроба механічно перенести всі методи та методики зі звичайних занять в дистанційні, що суттєво зменшує їх ефективність. Перекласти в онлайн практичні вправи в тому ж вигляді, як вони працюють в офлайн, - завдання нереальне. Це пояснюється тим, що на дистанційному форматі і у дітей, і у дорослих включається так звана digital-поведінка.

Вона проявляється в тому, що учні швидше відволікаються. На очному занятті можна запропонувати дітям 10-хвилинне завдання для самостійної роботи, і це чудово подіє. На дистанті, якщо дати дітям завдання та просто надати їм час для виконання і не втручатися в процес деякий час, неможливо буде зібрати групу назад, навіть якщо дітей 3-5. Діти з великою ймовірністю відвернуть увагу на інші справи, вирушать пити чай або займуться іншими цікавими справами. Тут у нагоді може стати допомога батьків або інших дорослих, що співпрацюють з педагогом в корекційно-розвивальній роботі.

Довгі заняття онлайн неефективні. З попереднього факту випливає, що краще уникати довгих дистанційних занять, і не намагатися включити в одне заняття кілька тем, зважаючи на те, що з дітьми, які мають порушення розвитку, заняття коротші, ніж з нормотиповими. Дистанційні заняття при цьому завжди коротші за зустрічі в реальному просторі [4].

Під час групових корекційно-розвивальних занять нтерактивність стає обов'язковою. Якщо не включити в заняття елементи з активною взаємодією дітей, досягти бажаного результату навчання буде неймовірно важко. Можливо, вони набудуть деяких практичних умінь, але навряд чи ефект буде тривалим та міцним. До того ж саме інтерактивність забезпечує розвиток соціально важливих якостей у дітей, які потребують найбільшої уваги саме у дистанційному форматі занять.

Педагогам та психологам слід враховувати, що адекватні для офлайну завдання часто виявляються надто складними в онлайні. Через зменшений цикл уваги та постійні відволікання дітям на дистанті часто потрібно пояснювати інструкції буквально на пальцях. Іноді потрібно повторювати кілька разів, а самі завдання робити легшими, ніж для аудиторних занять. Щоб зберегти ефективність завдань та вправ під час переходу в онлайн, їх потрібно грамотно адаптувати.

Таким чином, інтеграція традиційних засобів з дистанційними дозволяє вирішити деякі з проблем, що викликані останніми подіями в країні, а саме війною, яка не тільки розвела людей, що потребують допомоги, з тими, хто може їм її надати, а також і суттєво вплинула на погіршення психічних станів дітей з ООП. Дистанційні форми роботи можуть хоча б частково компенсувати вимушену фізичну віддаленість педагогів та їх вихованців. Хоча позитивні надбання з використанням їх не обмежуються виключно цією їх функцією. В будь якому разі включення дитини з порушенням розвитку до віртуальної спільноти дозволяє їй усвідомити себе як суб'єкта діяльності в інформаційному освітньому просторі, що сприяє формуванню у неї адекватного ставлення до

дійсності. Але хочеться відзначити, що при врахуванні всіх плюсів дистанційних форм навчання та корекційно-розвивальної роботи, бажано, щоб вони були лише доповненням до живого спілкування педагога та учня, особливо у роботі з дітьми з ООП.

Література

1. Дистанційні технології в освіті: збірник науково-методичних рекомендації щодо організації виховання, навчання та розвитку учасників освітнього процесу під час карантину. Під ред. Ю. О. Бурцевої, Д. В. Малєєва. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2020. 95 с.
2. Лазаренко Г. А. Дистанційна освіта для дітей з особливими освітніми потребами. URL: <https://goo.su/32ohD> (дата звернення: 18.01.2023)
3. Організація дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Упорядник: Н. В. Васильєва. Полтава : ПОППО, 2021. 65 с. URL: <https://goo.su/18UW> (дата звернення: 18.01.2023)
4. Прокопів Л. Інформаційні технології навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 160 с.
5. Сазоненко Г. Технології дистанційного навчання. *Освіта.ua*. 2008. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1303/> (дата звернення: 18.01.2023)

Брушневська І.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДО КОРЕКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРАХ

Виявлення та охоплення корекційно-педагогічною допомогою дітей з особливими освітніми потребами у ранньому і дошкільному віці дозволить значну їх частину підготувати до початку шкільного навчання в інклюзивних умовах. Це завдання разом із диференційною діагностикою розвитку дітей є найважливішим завданням ІРЦ. Нещодавно у внесених поправках до Положення про інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) одним із важливих його завдань названо надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових та інших послуг дітям раннього та дошкільного віку, які не відвідують заклади дошкільної освіти [3].

Найважливішим завданням ІРЦ є діагностична діяльність — оцінка розвитку дитини та визначення її освітніх потреб. За результатами комплексної оцінки фахівці ІРЦ визначають напрями та обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються дітям з особливими освітніми потребами, та забезпечують їх надання шляхом проведення корекційно-розвиткових занять. Корекційно-розвиткові заняття спрямовані на вирішення специфічних завдань, зумовлених особливостями психофізичного розвитку дітей.

Методологічні підходи і теоретичні засади розробки проблеми корекційно-розвиваючого навчання та виховання дітей із особливими освітніми потребами закладено у фундаментальних класичних і сучасних наукових дослідженнях В. Бондаря, Л. Виготського, Т. Власової, А. Висоцької,